DOĞU ARAŞTIRMALARI

Doğu Dil, Edebiyat, Tarih, Sanat ve Kültür Araştırmaları Dergisi

A Journal of Oriental Studies

Derginin yer aldığı indeksler:

ASOS INDEX (Akademia Sosyal Bilimler İndeksi)
ICI (Index Copernicus International)
ANIJI (Ani International Journal Index)

Sayı/Issue: 10, 2012/2

İstanbul–2012

DOĞU ARAŞTIRMALARI

A Journal of Oriental Studies

Sayı/Issue: 10, 2012/2

Yılda İki Kez Yayımlanan Uluslararası Hakemli Dergi

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü (Owner and Managing Editor)

Prof. Dr. Ali Güzelyüz

Yayın Kurulu (Editorial Board)

Prof. Dr. Mehmet Atalay
Prof. Dr. Ali Güzelyüz
Prof. Dr. Mehmet Yavuz
Doç. Dr. Abdullah Kızılcık
Prof. Dr. Mustafa Çiçekler
Prof. Dr. Halil Toker
Prof. Dr. Hüseyin Yazıcı
Doç. Dr. Eyüp Sarıtaş

Bilimsel Danışma Kurulu (Advisory Board)

Prof. Dr. M. Fatih Andı (FSM Vakıf Ü.)
Prof. Dr. Bedrettin Aytaç (Ankara Ü.)
Prof. Dr. Mustafa Çiçekler (İ. Medeniyet Ü.)
Prof. Dr. Veyis Değirmençay (Atatürk Ü.)
Prof. Dr. Ali Güzelyüz (İstanbul Ü.)
Prof. Dr. Victor el-Kik (Univ. Libanaise)
Prof. Dr. A.Yaşar Koçak (İstanbul Ü.)
Prof. Dr. Charles Melville (U. of Cambridge)
Prof. Dr. Derya Örs (Yıldırım Beyazıt Ü.)
Prof. Dr. A. Naci Tokmak (Yeditepe Ü.)
Prof. Dr. Mehmet Yavuz (İstanbul Ü.)
Prof. Dr. Muhammet Yelten (İst. Arel Ü.)
Prof. Dr. Musa Yıldız (Gazi Ü.)
Doç. Dr. Aysel Ergül Keskin (Atatürk Ü.)
Doç. Dr. Yusuf Öz (Kırıkkale Ü.)
Doç. Dr. Eyüp Sarıtaş (İstanbul Ü.)
Prof. Dr. Mehmet Atalay (İstanbul Ü.)
Prof. Dr. Selami Bakırcı (Atatürk Ü.)
Prof. Dr. Hasan Çiftçi (Atatürk Ü.)
Prof. Dr. Rahmi Er (Ankara Ü.)
Prof. Dr. Kavoos Hasanli (Shiraz U.)
Prof. Dr. Hicabi Kırlangıç (Ankara Ü.)
Prof. Dr. R.Moshtagh Mehr (A.T.Moallem U.)
Prof. Dr. Mehdi Nouriyan (Esfahan U.)
Prof. Dr. Halil Toker (İstanbul Ü.)
Prof. Dr. Faruk Toprak (Ankara Ü.)
Prof. Dr. Hüseyin Yazıcı (İstanbul Ü.)
Prof. Dr. Nimet Yıldırım (Atatürk Ü.)
Doç. Dr. Durmuş Bulgur (İstanbul Ü.)
Doç. Dr. Abdullah Kızılcık (İstanbul Ü.)
Doç. Dr. Asuman Belen Özcan (Ankara Ü.)
Doç. Dr. Ali Temizel (Selçuk Ü.)

Her makale üç danışman tarafından incelenmektedir/ Each article is evaluated by three referees.

Yazışma Adresi (Correspondence)

Prof. Dr. Ali Güzelyüz
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü
34459 Beyazıt-İstanbul

E-posta Adresi (E-mail)

doguarastirmalari@doguedebiyati.com

İnternet Adresi (Web)

http://www.doguedebiyati.com/doguarastirmalari.htm

ISSN 1307-6256

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

MAKALE/ARTICLES

- GELİBOLULU ÂLÎ'NİN *REBÎU'L-MANZÛM* ADLI ESERİ – II, ORHAN BAŞARAN - MEHMET ATALAY, 5-32
- ARAP EDEBİYATINDA ANTOLOJİK BİR ESER: KİTABÜ'L-VAHŞİYYAT, RECAİ KIZILTUNÇ, 33-46
- TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ'NİN İLK METİN ŞERHİ DENEMESİ:"ŞEYH SA'DÎ'NİN BİR SERGÜZEŞTİ", ESRA ÇAKAR, 47-74
- TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ'NİN "*YENİKAPI MEVLEVÎHÂNESİ POSTNİŞÎNİ ŞEYH CELÂLEDDİN EFENDİ MERHUM*" ADLI ESERİ, MÜZAHİR KILIÇ, 75-106
- SALAR TÜRKLERİNİN MENŞEİ TARİHİ KAYNAKLARI VE GÖÇLERİ HAKKINDA KISA BİR İNCELEME, EYÜP SARITAŞ, 107-116
- SİYASİ MEKÂN DEĞİŞİKLİĞİNİN ESER TELİFİNE YANSIMASINA BİR ÖRNEK: MUSANNİFEK, YAHYA BAŞKAN, 117-122
- IMAGERY AND MOST IMPRESSIVE ELEMENT IN TAVALLODI DIGAR, YEDULLAH NASRULLAHI, 123-132
- THE LANGUAGE PURITY OF FERDOWSI, RAHMAN MOSHTAGH MEHR-AMIR ALI AZIMZADE, 133-140
- SABZ'S POEM, JOURNEY INSIDE UNTIL RELEASE, AREZOO EBRAHIMI DINANI*,* 141-150
- INVESTIGATING THE PLACE OF WOMAN IN THE LITERATURE OF IRAN BEFORE THE ISLAMIC REVOLUTION WITH EMPHASIS ON CHOOBAK'S WORKS, AKRAM NAZARI – SAYYEDEH MANLI HASHEMIYAN, 151-158
- ARAP LİTERATÜRÜNDE "LUĞAZ " KÜLTÜRÜ, İBRAHİM USTA, 159-170
- ÇİN İLE JAPONYA ARASINDAKİ KÜLTÜREL İLİŞKİLERE GENEL BİR BAKIŞ, ABDÜLHAK MALKOÇ, 171-180
- CONTRASTIVE STUDY OF THE METAPHOR AND METONYMY DRIVEN SEMANTIC EXTENSIONS OF THE BODY PART WORD HAND "手" IN CHINESE AND JAPANESE LANGUAGE, JOVANOVIĆ ANA- TRIČKOVIĆ DIVNA, 181-192
- TÜRK ÖĞRENCİLERİN ÇİN YAZISI ÖĞRENİRKEN KARŞILAŞTIKLARI ZORLUKLAR İLE İLGİLİ BİR ANALİZ VE BU ZORLUKLARLA BAŞA ÇIKMANIN YOLLARI HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA, LIU JUN, 193-200

ÇEVİRİ/TRANSLATES

- ÇİN-HUN İLİŞKİLERİ, ÇEVİREN: EYÜP SARITAŞ, 201-210

SİYASİ MEKÂN DEĞİŞİKLİĞİNİN ESER TELİFİNE YANSIMASINA BİR ÖRNEK: MUSANNİFEK

YAHYA BAŞKAN*

ÖZET

Ortaçağ âlimlerinden olup, Karamanoğlu ve Osmanlı dönemlerinde yaşamış olan Musannifek döneminin geleneğine uyarak kaleme almış olduğu eserlerini devlet büyüklerine takdim etmiştir. Ancak bu takdimdeki özellik kaleme alınmış olan eserler müellif (yazar) tarafından hangi devlet sınırları içerisinde yazılmışsa oradaki devlet büyüğüne ithaf edilmiştir. Bu durum ortaçağ yazarlarının sık sık müracaat ettikleri bir tavır olup en açık örneği de bir eserini Konya'da kaleme alıp Karamanoğlu İbrahim Bey'e diğer eserini de İstanbul'da kaleme alıp Fâtih Sultan Mehmed'e takdim etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karamanoğlu, Osmanlı, Musannifek, İstanbul, Fâtih Sultan Mehmed, İbrahim Bey, Tefsîr, Mesnevî.

An Example Of Political Location Changing That Rebounding Production Compilation: Musannifek

ABSTRACT

Musannifek,lived during Karamanoğlu and Ottoman period and being one of the scholars of middle age,presented his Works that written properly for their period and for their statesmen. But those works dedicated to the statesman who was emperor of the country at that time. During the middle age, most writers often wrote several things dedicated to different statesman. As an instance, Musannifek wrore something about KaramanoğluİbrahimBey in Konya and he wrote something about Fâtih S. Mehmet in İstanbul.

Keywords: Karamanoglu, Ottoman, Musannifek, İstanbul, Fâtih Sultan Mehmed, İbrahim Beg, Tafsir, Masnavi.

Tarihin her döneminde özellikle de Ortaçağda eser kaleme alan müellifler yazmış oldukları eserlerini umûmiyetle bir devlet büyüğüne veya mühim bir zâta ithaf ederlerdi. Bundan beklenen fayda ve maksat ithaf edene ve edilen şahsa göre mahiyet arz ederdi. Eserin mukaddime kısmındaki takdim cümleleri ve muhteviyatındaki mevzular telif edildiği kişiye göre şekil kazanırdı. Karşılığında ise itibar, siyasi mevki en azından bugün için telif ücreti olan bir atiyye beklenir hâsılı müellif kendisine eseri vasıtasıyla bir hâmi temin etmek maksadını göz önünde tutardı.[1]

---

* Yrd. Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Öğretim Üyesi, MALATYA.

1 Eser telif ve ithafı için bkz. Haluk İpekten, **Divan Edebiyatında Edebi Muhitler**, MEB. Yayınları, İstanbul 1996, s. 13-135.; Sabri Ülgener**, İktisadi Çözülmenin Ahlak ve**

Kaleme alınan eserin mukaddime kısmındaki cümleler, aynı eserin farklı nüshalarında veya müellifin farklı eserlerinde değişebilir, değişmenin de ötesinde birbiriyle tenakuzu bulunabilirdi. Daha da açarsak; "A" eserinde bir devleti, hükümdarı veya devlet büyüğünü öven ve bu övgülerinde de oldukça cömert davranan müellif, aynı eserin farklı nüshasında veya "B" eserinde daha önce övgüler yağdırdığı şahısları tezlil ve tezyif edebilir, onların karşısında yer alan devlet, hükümdar ve devlet büyüklerine methiyeler sıralayabilirdi. [2]

Makalemizde yukarıdaki cümlelerden hareketle Fâtih Sultan Mehmed devri alimlerinden Musannifek'in iki eseri ele alınarak işlenecektir. Asıl ismi Alaeddin Ali b. Mahmud el Bistâmi olan Musannifek Herat'da dünyaya gelmiştir (1400-1401). Küçük yaşta eser kaleme almaya başlayıp oldukça fazla telifi olması sebebiyle kendisine çok eser kaleme alan manasına "Musannifek" lakabı verilmiştir. Alim bir aileden gelen Musannifek'in dedeleri arasında Fahreddin er Râzi de bulunmaktadır. Musannifek ilmi tedkik ve tahsil için birçok İslam ülkesine seyahat etmiştir.[3] Bu maksatla muhtemelen 1439-1442 senelerinde Karamanoğullarının Başşehri olan Konya'ya gelerek, İbrahim Bey'in himâyesine sığınıp müderrislik yapmaya başlamıştır. Daha sonra Bursa ve Edirne medreselerinde de müderrislikte bulunan Musannifek, Fâtih Sultan Mehmed'in vezirlerinden Mahmud Paşa'nın daveti üzerine İstanbul'a gelip Fâtih Sultan Mehmed'e takdim edilmiş ve İstanbul medreselerinde müderrislik yapmaya başlamıştır. Kırka yakın eseri bulunmaktadır. Kaynakların vermiş olduğu bilgilere göre kendisi aynı zamanda Zeynî tarikatına mensub, irşad icâzeti olan bir mutasavvıftır. [4]

Zihniyet Dünyası, Derin Yayınları, İstanbul 2006, s. 228-246; Walter G. Andrews, **Şiirin Sesi Toplumun Şarkısı, Osmanlı Gazelinde Anlam ve Gelenek,** (çevr. T. Güney), İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s. 113-129.

[2]Bu durumun meşhur örneği Fuzulidir. Fuzuli, Kanuni Bağdat'a girmeden önce Safevi hükümdarına övgüler yağdırıp Osmanlılara muhalefet ederken, Osmanlılar Bağdat'ı aldıktan sonra durum tersine dönmüş bu kez Safevileri yeren, Kanuniyi de göklere çıkaran şiirler kaleme almıştır. Halil İnalcık, **Şair ve Patron**, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2003, s. 33-34. ; Aynı döneme ait hamilik geleneği ve farklı örnekler için bkz. Esma Tezcan, **Pargalı İbrahim Paşa ve Etrafındaki Edebi Yaşam**, (basılmamış yüksek lisans tezi), Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004, s. 28-90.; Fahri Unan, *"Osmanlı Resmi Düşüncesinin İlmiye Tariki İçindeki Etkileri: Patronaj İlişkileri"*, **Türk Yurdu XI\45**, Ankara-Mayıs 1991), s. 33-41.

[3] Ortaçağ İslam dünyasında alimlerin ve tasavvuf erbabının, bilgi temini için ilmi usul gereği farklı coğrafyalara seyahat ettiklerini görmekteyiz. Özellikle Türkistan ve İran üzerinden Anadolu'ya gelip önceleri Türkiye Selçukluları ve Beylikler, sonra da Osmanlı hakimiyetindeki memleketlere gelen çok sayıda alim ve mutasavvıf bulunmaktadır. Bu hususla alakalı olarak bkz. Resul Ay, **Anadolu'da Derviş ve Toplum 13-15. Yüzyıllar**, Kitap Yayınevi, İstanbul 2008, s. 96-103; İsmail Çiftçioğlu, *"Orta Asya-Anadolu İlim ve Kültür Köprüsü (XI-XVI. Yüzyıllar)"*, **Bilig**, Sayı 44, Kış 2008, s. 143-167.; *Tafiqh Heiderzadeh, "İran Alimlerinin Osmanlı Devletine Gelişi ve Osmanlı Bilimine Katkıları"*, (çevr. A. Albayrak), **Osmanlı Bilimi Araştırmaları**, Sayı 2, İstanbul 1998, s. 211-242.

[4] Hüseyin Yazıcı, "Alâeddin Ali b. Mahmud b. Mahmud el Bistâmi", **Yeni Türk İslam**

Osmanlı Devleti'nde mühim bir şahsiyet haline gelen Musannifek Fâtih Sultan Mehmed'in Bosna seferine de katılmıştır. Bu sefer esnasında Mahmud Paşa tarafından hayatının bağışlanacağı vaadiyle teslim alınan Bosna Kralı'nın teslim alınış şartına kızan Fâtih Sultan Mehmed Bosna Kralı'nın öldürülmesi için hukuki bir çare aramış, ilgili fetvayı da kaynakların ifadesine göre Musannifek vermiş hatta Kralın boynuna kılıcı Musannifek çalmıştır.[5]

Musannifek'in makalemizin konusunu oluşturan biri Konya, diğeri de İstanbul'da olmak üzere telif etmiş olduğu iki eseri bulunmaktadır. Her iki eseri de farklı devlet adamları adına kendi ifadesiyle, Sultanlar için kaleme almıştır. Bu eserlerden birincisi Karamanoğlu İbrahim Bey adına *Şerh-i Mesnevî*'yi, Fâtih Sultan Mehmed adına da *Kitâbü'ş-Şifâ fî Tefsîri Kelîmi'llâhi'l-Münezzel Mine's-Semâ'* adlı tefsîri kaleme almıştır.

Musannifek h. 845 (1441) yılında Anadolu şehirlerine veya Konya'ya ulaşmıştır. O dönemin Konya'sında Karamanoğulları hâkim olup başlarında İbrahim Bey bulunmaktadır. Musannifek Karamanoğullarının hâkim olduğu coğrafyada ve o dönemin Anadolu'sunda çok okunan Hz. Mevlâna Celâleddin'i Rûmî'nin Mesnevî'sinin ilk yedi beytini Farsça olarak şerh etmiştir. Mesnevî'nin bu şerhi Anadolu'daki ilk şerhlerden olup Karamanoğlu İbrahim Bey adına telif olunmuştur. Eserin elimizde Nâfiz Paşa, Fâtih ve Cârullah Efendi nüshaları olmak üzere üç nüshası bulunmaktadır.[6] Bunlardan sadece Nâfiz Paşa nüshası İbrahim Bey adına telif edilmiş olup diğer nüshalarda İbrahim Bey'in ismi geçmemektedir.[7] Nâfiz Paşa nüshasında İbrahim Bey'den övgüyle bahsedilmekte kendisine, halkına ve devletine

---

Ansiklopedisi III, İstanbul-Aralık 1995, s. 49.; Barış Aka Gündüz, **Osmanlı Ulemâsının Devlet Hayatı Üzerindeki Etkileri 1451-1512**, (basılmamış yüksek lisans tezi), Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale 2008, s. 102.

5 Aşıkpaşazâde bu hadiseyi şöyle nakletmektedir; *"Padişah ulemâya arz etti ki bunların malları ve kanları mübahmıdır değilmidir? O seferde birlikde bir aziz âlim kişi vardı. Mevlâna Şeyh Bistâmi derlerdi... lakâbına Musannifek derlerdi O bunun gibi kâfirleri öldürmek gazâdır diye fetva verdi. Hemde Krala ilk kılıcı o çaldı Kralı tepelediler"* **Aşıkpaşaoğlu Tarihi**, (nşr . N. Atsız) MEB. Devlet Kitapları, İstanbul 1970, S. 84.; Dönemin kaynaklarından anonim bir eser bu hadiseyi naklederken Bosna arazisinin Osmanlı topraklarına katılabilmesi için Kralın ortadan kaldırılmasının gerektiği, fakat Mahmud Paşa'nın Kral hakkındaki şefaatinin buna mani olduğunu söyledikten sonra hukuki sıkıntının Musannifek'in fetvasıyla aşıldığını hatta kılıcı Kralın kafasına Musannifek'in çaldığını ancak birkaç defa çalmasına rağmen Kralın kafasını kesememesi hadisesinin de meşhur olduğunu beyan eder. **Anonim Tevârih-i Âl-i Osman, (Kuruluştan 892\1487'ye Kadar)**, (haz. Cihan Çimen), (basılmamış yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Enstitüsü, İstanbul 2006, s. 105.

6 Makalemizde kullandığımız nüsha olan Nâfiz Paşa nüshası için bkz. Ali bin Mecdüddin Eş Şahrûdî El Bistâmi, **Şerh-i Mesnevî**, Süleymaniye Kütüphanesi, Nâfiz Paşa nr. 604; Nüshadan haberdar olmamızı sağlayan Prof. Dr. Mustafa Çiçekler'e teşekkür ederiz; Eser üzerine doktora çalışması yapılmış olup, gerek Nâfiz Paşa ve gerekse diğer nüshalar için makalemizde bu çalışmadan istifade edilmiştir. Bkz. Sinan Taşdelen, **Musannifek Alâaddin Ali Bin Muhammed'in Mevlânâ'nın Mesnevîsi İle İlgili Risâlesi**, (basılmamış doktora tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007.

7 S. Taşdelen, a.g.t., s. 40, 42.

dualar edilmektedir. Takdim cümleleri şu şekildedir. *"İslâm Sultanı, Allah'ın halk üzerindeki gölgesi, saltanat ağacının meyvesi, hükümdarlık bahçesinin nuru ihtişam burçlarının şerefesinin doğanı vicdan sahibi Padişah* ***Alâeddin Karamâni oğlu Muhammed'in oğlu Sultanoğlu Ulu Sultan İbrahim*** *Allah, ay ve güneş birbirini takip ettikçe saltanatının temellerinin ebedi kılsın ve gece ve gündüz peşi sıra geldikçe devletinin esaslarını uzun ömürlü yapsın…"*[8] Musannifek Konya'dan ayrılıp Bursa, Edirne oradan da Fâtih Sultan Mehmed'in Veziri Mahmud Paşa tarafından İstanbul'a davet edilince burada mevcut nüshayı (Nâfiz Paşa nüshası) gözden geçirerek düzeltmeler yapmış ve bu nüshalarda (Fâtih ve Cârullah Efendi nüshaları) İbrahim Bey'in ismini kaldırarak sadece Hz. Mevlâna ve Rum (Anadolu) halkını övmekle yetinmiştir.[9] Kaleme almış olduğu ilk nüshayı yani Nâfiz Paşa nüshasını Karamanoğlu İbrahim Bey adına kaleme almakla birlikte kendisine takdim edip etmediği noktasında tereddüd vardır. Nüshanın hattındaki düzensizlikler ve eserin temmet kaydında Bursa isminin geçmesi eserin İbrahim Bey'e takdimi noktasında şüpheleri davet etmektedir.[10] Musannifek'in Konya'dan ne zaman ayrıldığı hakkında kesin bir tarih vermek mümkün gözükmemektedir. Hatta Nâfiz Paşa nüshasının temmet kaydındaki Bursa 1442 tarihi de sorunlu gözükmektedir. Musannifek'in Mahmud Paşa'ya takdim etmiş olduğu Tuhfetü'l-Vüzerâ adlı eserini neşreden Mustafa Çiçekler incelemeleri neticesinde *"828(1425) yılında Herat'da iken yazdığı el-Lubâb adlı eserin şerhini 859/1455 yılında Konya-Meram'da temize çekmesinden, bu tarihlerde henüz Konya'da olduğu anlaşılmaktadır"*[11] demektedir. Her ne olursa olsun konumuz açısından mühim olan husus Musannifek'in hâmilik ve siyasi bir melce bulmak için Karamanoğlu İbrahim Bey adına bir eser kaleme alıp, eserinde de İbrahim Bey'den sitâyişle bahsetmiş olmasıdır. Bunun ne

---

8 El Bistami, vr. 3a-4b; S. Taşdelen,a.g.t., s. 62.

9 S. Taşdelen,a.g.t., s. 40, 42.

10 El Bistami, vr. 117a; S. Taşdelen,a.g.t., s. 38

11 Ali b. Mecdüddîn Eş-Şahrûdî "Musannifek", **Tuhfetü'l-Vüzerâ,** (nşr. Mustafa Çiçekler), Harvard University 2004, s. 16.; Musannifek'in Konya'dan ayrılıp İstanbul'a Osmanlılara gelmesi hususunda Mustafa Çiçekler Musannifek'in 1452 senesindeki Hac farizasını yerine getirmek için Konya'dan ayrıldığı, dönüşte de İstanbul'a geldiği ihtimalini dile getirmektedir. Bkz. Musannifek, **Tuhfetü'l-Vüzerâ**, s. 17.; Sinan Taşdelen müellifin Konya'dan Bursa'ya oradan Edirne'ye Edirne'den de Mahmud Paşa tarafından İstanbul'a davet edildiğini söylemektedir. Bkz. S. Taşdelen, a.g.t., s. 39,40.; Konu hakkındaki umumi kanaatte bu istikamettedir. Musannifek'in Osmanlı mülküne geldiği tarihler Osmanlıların Karamanoğlu topraklarını ele geçirip İstanbul'un iskanı için sistemli olarak Karaman memleketlerinden sürgün yaptığı tarihlere denk düşmektedir. Diğer mühim bir husus bu sürgün işlemini ilgili tarihlerde Musannifek'i İstanbul'a davet ettiği söylenen Mahmud Paşa'nın yürütmüş olmasıdır. Bu nokta da karine ve deliller her ne kadar yetersiz de olsa ihtiyat kaydını göz önünde bulundurmak şartıyla Musannifek'in Konya'dan İstanbul'a geliş sürecini Karamanoğlu Osmanlı çekişmesi ve Osmanlı iskan siyaseti çerçevesinde de yorumlamak mümkün gözükmektedir. Karaman bölgesinden yapılmış olan sürgünler için bkz. Halil İnalcık, *"Fâtih Sultan Mehmed Tarafından İstanbul'un Yeniden İnşâsı",* **Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi III**, (Aralık 1988), s. 215-225.

anlama geldiği aşağıda ele alınacak olan ve Fâtih Sultan Mehmed'e takdim ettiği tefsîrinin mukaddimesindeki cümlelerden daha iyi anlaşılacaktır.

Musannifek, Fâtih Sultan Mehmed'in vezirlerinden Mahmud Paşa'nın daveti üzerine İstanbul'a gelmiş ve Padişaha takdim edilmiştir. İstanbul medreselerinde müderrislik yapmaya başlayan Musannifek burada hamisi Mahmud Paşa adına *Tuhfetü'l-Vüzerâ* adlı eseri telif etmiştir. Bununla da kalmayan müellif Fâtih Sultan Mehmed adına da *Kitâbü'ş-Şifâ fî Tefsîri Kelâmi'llâhi'l-Münezzel Mine's-Semâ'* adlı tefsîri kaleme almıştır. Siyasi mekan değişikliği ile beraber eser ithafları da değişen Musannifek özellikle Fâtih Sultan Mehmed adına kaleme aldığı tefsîrinde uslubunu da farklılaştırmıştır. Daha doğrusu eserlerine yansıyan ithaf cümleleri ve ithaf edilen kişilerin isimlerinin hattı ve hat büyüklükleri aşağı yukarı aynı kalmış fakat isimler değişmiştir. Farsça olarak kaleme alınan tefsîrin mukaddimesi Musannifek'in geçmişi ile mevcut hali arasındaki yerini net olarak ortaya koymaktadır. Dahada açarsak Müellifimizin Konya'dan Karamanoğulları yanından Osmanlıların hizmetine girmiş olduğuna dair başkaca kaynaklarda bilginin olmamış olması halinde bile *Şerh-i Mesnevî ve Kitâbü'ş-Şifâ fî Tefsîr* deki mukaddime cümlelerinden Musannifek'in durumu hakkında rahatlıkla fikir yürütülebilirdi.

Farsça olarak kaleme alınan eser *Fâtiha Tefsîri* olarakta bilinmektedir. Tefsîr Fâtih Sultan Mehmed adına kaleme alınmış olup, mukadimesinde mevcut olan Karamanoğulları aleyhindeki cümleleri ile dikkat çekmektedir. Musannifek bu eserinde; *"Allah'ın her asırda kullarından birini seçip iki cihanın saadet elbisesini giydirdiği ve tevfikini ona arkadaş kıldığını söyler. Devamında da bu özellikte olan kimsenin Rûm ülkesinde bulunduğunu alimlerin dört bir tafartan Sultanın sarayına geldiğini kendisinin de Karaman ilinden Osmanlı ülkesine geldiğini ve burada takdir gördüğünü belirtir. Karaman harabeleri ve baykuşlar tüneğinden kendisini kurtarıp aydınlığa çıkardığı için Allah'a şükreder. Hatta bu duruma Kur'ân-ı Kerîmden Bakara Suresi 257. Âyet-i Kerîmesiyle açıklık getirmeye çalışır. Meâlen bu Âyette "Allah'ın müminlere yardım ederek zulümâtdan nûra, karanlıklardan aydınlığa çıkardığı" ifade edilmektedir. Buradan hareketle Musannifek bir istiareyle kendisinin de Allah tarafından yardıma mazhar kılındığını ve Karaman karanlıklarından Osmanlı Devleti aydınlığına kavuşturulduğunu"* söylemektedir.[12]

Sonuç olarak Karamanoğlu Osmanlı döneminin meşhur âlimlerinden Musannifek'in Karamanoğulları sahasından Osmanlı memleketlerine intikâl etme seyri içerisinde, eser kaleme alış ve takdim tarzında nasıl bir değişikliğin meydana geldiği açıkça müşâhede edilmektedir. Bu takdim tarzı ortaçağın

---

12 Musannifek-Ali b.Muhammed b. Mesud el-Şahrûdî el-Bistâmi, **El-Muhammediye fi't-Tefsîr fi Tefsîri'l-Fâtiha (Kitâbü'ş-Şifâ fî Tefsîri Kelâmi'llâhi'l-Münezzel Mine's-Semâ')**, Bayezid Devlet Kütüphanesi, Veliyüddin, nr. 260, vr. 4b-5a.; Yazmadan haberdar olmamızı sağlayan Prof. Dr. Mustafa Çiçekler'e teşekkür ederiz.; M. Çiçekler, a.g.e., s. 23; Hasan Anuşe, *"Edeb-i Farisi der Anadolu ve Balkan-Tefsir-i Muhammediyye-Tefsir-i Musannifek"*, **Dânişnâme-i Edeb-i Farisi VI**, Tahran 1382, s. 253.

alışıldık ve bilinen bir tavrıdır. Buradan hareketle ne müellifimize ve ne de kaleme almış olduğu eserlerinin ilmi kıymetine bir halel ve gölge düşmemektedir.

Kaynakça

Ali b. Mecdüddîn Eş-Şahrûdî "Musannifek", **Tuhfetü'l-Vüzerâ,** (nşr. Mustafa Çiçekler), Harvard University 2004.

Ali bin Mecdüddin Eş Şahrudi El Bistami, **Şerh-i Mesnevî**, Süleymaniye Kütüphanesi, Nâfiz Paşa nr. 604.

ANDREWS, Walter G., **Şiirin Sesi Toplumun Şarkısı Osmanlı Gazelinde Anlam ve Gelenek,** (çevr. T. Güney), İletişim Yayınları, İstanbul 2009.

Anonim Tevarih-i Al-i Osman, (Kuruluştan 892\1487'ye kadar), (haz. Cihan Çimen), (basılmamış yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Enstitüsü, İstanbul 2006.

ANUŞE, Hasan, *"Edeb-i Farisi der Anadolu ve Balkan-Tefsîr-i Muhammediyye-Tefsîr-i Musannifek"*, **Dânişnâme-i Edeb-i Farisi VI**, Tahran 1382.

Aşıkpaşaoğlu Tarihi, (nşr . N. Atsız) MEB. Devlet Kitapları, İstanbul 1970.

AY, Resul, **Anadolu'da Derviş ve Toplum 13-15. Yüzyıllar**, Kitap Yayınevi, İstanbul 2008.

ÇİFTÇİOĞLU, İsmail, *"Orta Asya-Anadolu İlim ve Kültür Köprüsü (XI-XVI. Yüzyıllar)"*, **Bilig**, Sayı 44, Kış 2008.

GÜNDÜZ, Barış Aka, **Osmanlı Ulemasının Devlet Hayatı Üzerindeki Etkileri 1451-1512**, (basılmamış yüksek lisans tezi), Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale 2008.

HEİDERZADE, H Tafiqh, "İran Alimlerinin Osmanlı Devletine Gelişi ve Osmanlı Bilimine Katkıları", (çevr. A. Albayrak), **Osmanlı Bilimi Araştırmaları**, Sayı 2, İstanbul 1998.

İNALCIK, Halil, *"Fâtih Sultan Mehmed Tarafından İstanbul'un Yeniden İnşâsı",* **Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi III**, (Aralık 1988).

İNALCIK, Halil, **Şair ve Patron**, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2003.

İPEKTEN, Haluk, **Divan Edebiyatında Edebi Muhitler**, MEB. Yayınları, İstanbul 1996.

Musannifek-Ali b.Muhammed b. Mesud el-Şahrudi el-Bistami, **El-Muhammediye fi't- Tefsîr fi Tefsîri'l-Fâtiha (Kitâbü'ş-Şifâ fî Tefsîri Kelâmi'llâhi'l-Münezzel Mine's-Semâ')**, Bayezid Devlet Kütüphanesi, Veliyüddin, nr. 260.

TAŞDELEN, Sinan, **Musannifek Alaaddin Ali Bin Muhammed'in Mevlâna'nın Mesnevîsi İle İlgili Risalesi**, (basılmamış doktora tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007.

TEZCAN, Esma, **Pargalı İbrahim Paşa ve Etrafındaki Edebi Yaşam**, (basılmamış yüksek lisans tezi), Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004.

UNAN, Fahri, *"Osmanlı Resmi Düşüncesinin İlmiye Tariki İçindeki Etkileri: Patronaj İlişkileri"*, **Türk Yurdu XI\45**, Ankara-Mayıs 1991).

ÜLGENER, Sabri**, İktisadi Çözülmenin Ahlak ve Zihniyet Dünyası**, Derin Yayınları, İstanbul 2006.

YAZICI, Hüseyin, "Alaeddin Ali b. Mahmud b. Mahmud el Bistami", **Yeni Türk İslam Ansiklopedisi III**, İstanbul-Aralık 1995.